

TÌNH HÌNH KINH TẾ - XÃ HỘI IXRAEN VÀ QUAN HỆ VỚI VIỆT NAM

1. Tình hình kinh tế - xã hội Ixraen

Nhà nước Ixraen được thành lập từ năm 1948 với dân số ban đầu khoảng 500.000 người, cho đến nay dân số đã lên đến 7 triệu người (chiếm hơn nửa trên tổng số khoảng 12 triệu người Do Thái toàn thế giới). Ba thành phố lớn nhất của Ixraen là Jerusalem có hơn 700.000 dân, Tel Aviv khoảng 600.000 dân (nếu cộng cả những thị trấn xung quanh là xấp xỉ 1,5 triệu dân), Haifa gồm hơn 300.000 dân. Nhà nước Ixraen phát triển dựa chủ yếu trên những cơ sở sau: 1) Lãnh thổ rất nhỏ (đi hết chiều ngang đất nước chỉ mất 2 giờ và đi hết chiều dọc mất 6 giờ). 2) Hầu hết đất đai là sa mạc. 3) Khan hiếm nguồn tài nguyên: không có dầu thô; nguồn nước hạn chế (Ixraen hầu như không có nước ngầm, khoảng 2/3 nguồn nước được sử dụng cho nhu cầu sinh hoạt, sản xuất đều được bơm, lọc và cung cấp từ Sea of Galilee hay còn gọi là hồ Kinneret, nằm ở vị trí thấp hơn 200m so với mực nước biển. Nguồn nước vào hồ là nước mưa, sau đó được bơm lên đến tầm cao 400m vào những bể chứa lớn để từ đó lọc và đưa đi mọi miền của Ixraen); nguồn tài nguyên duy nhất của Ixraen là sản lượng lớn muối

và kalicacbonat khai thác từ biển Chết. 4) Vấn đề an ninh quốc gia luôn được đặt lên hàng đầu. 5) Là điểm đến của người Do Thái nhập cư từ khắp thế giới nên dân số khá đa dạng. 6) Được Mỹ hậu thuẫn mạnh.

Đặc điểm nổi bật nhất của kinh tế Ixraen là đang chuyển đổi thành công từ kinh tế thị trường thông thường sang nền kinh tế công nghệ cao - một nền kinh tế được hiện đại hóa toàn diện từ nông nghiệp đến công nghiệp và dịch vụ. Chỉ với 2% lao động làm nông nghiệp mà Ixraen vừa tự túc được lương thực vừa xuất khẩu mạnh hàng hóa nông sản. Hơn thế nữa, Ixraen còn có đến 4% lực lượng lao động làm việc trong các ngành công nghệ cao. Với người Ixraen, công nghệ cao chính là "chìa khóa" của sự thành công. Quốc gia này giờ đây được biết đến không chỉ bởi một nền nông nghiệp cực kỳ hiện đại mà còn bởi là nhà xuất khẩu phần mềm rất lớn trên thế giới. Tiêu biểu cho nền kinh tế Ixraen ngày nay là khoảng 1.200 công ty công nghệ cao mới thành lập sau Thung lũng Silicon; đứng thứ trên thế giới về số lượng công ty giao dịch trong danh sách của NASDAQ (khoảng 75 công ty) và khoảng 30 công ty hoạt động thường

xuyên tại thị trường châu Âu. Trong môi trường công nghệ cao, Ixraen đứng đầu về số kỹ sư và nhà khoa học trên số công nhân, khoảng 135/10.000 người (Mỹ đứng thứ hai với 82/10.000, thứ ba là Nhật 80/10.000, thứ tư là Đức 60/10.000, thứ năm là Hàn Quốc 25/10.000). Trong cuốn sách hàng năm về xếp hạng cạnh tranh trên thế giới, Ixraen đứng đầu về chất lượng đào tạo đại học, đứng thứ hai về hợp tác giữa trường đại học và ngành công nghiệp, đứng thứ ba về chất lượng nghiên cứu cơ bản. Mức tăng trưởng GDP của Ixraen trong 5 năm gần đây không cao lắm, sau năm 2001 và 2002 đạt tốc độ tăng trưởng âm, đến năm 2005 đã nâng lên 5% đạt 122,8 tỷ USD nhưng thu nhập bình quân đầu người đạt loại cao, khoảng 17.800 USD/người/năm, là nước giàu thứ 16 trên thế giới. Năm 2005 xuất khẩu tăng 5,6%; nhập khẩu tăng 4%. Ixraen xuất khẩu chủ yếu sang Mỹ, châu Âu, châu Á...; nhập khẩu chủ yếu từ châu Âu, châu Á, Mỹ... Đầu tư nước ngoài ổn định, năm 2005 đạt 6.064 triệu USD. Kinh tế Ixraen cơ bản dựa vào phát triển thương mại và dịch vụ chiếm 64% năm 2005, công nghiệp và xây dựng 34%, nông nghiệp 2%. Mỗi năm Ixraen được Mỹ viện trợ khoảng 3 tỷ USD, người Do Thái ở các nước gửi tiền về khoảng 2 tỷ USD và một lượng vốn lớn được huy động từ thị trường chứng khoán.

Tại Trung Đông, Ixraen đã có quan hệ ngoại giao đầy đủ cấp đại sứ với Ai Cập, Gioocdani, Môritani; có quan hệ ngoại giao

song chưa đến cấp đại sứ với Maroc, Tuynidi; có quan hệ kinh tế, thương mại, du lịch với Cata, Ôman...(Đến năm 2000, Ixraen vẫn còn có quan hệ ngoại giao với các nước này nhưng hiện nay, chỉ còn giữ quan hệ với Cata dưới hình thức văn phòng đại diện thương mại Ixraen tại Doha). Ngoài ra, hầu như Ixraen không có mối quan hệ nào về kinh tế và các vấn đề khác với những nước còn lại trong Liên minh Arab. *Với Ôman:* Ixraen hợp tác và hỗ trợ nhằm phát triển các viện nghiên cứu công nghệ cao, viện nghiên cứu nguồn nước... *Với Gioocđani:* Hiện Ixraen đang bàn để hợp tác thực hiện một dự án rất lớn là xây dựng hệ thống kênh đào dẫn nước từ biển Đỏ đến biển Chết nằm trên đường biên giới giữa hai quốc gia, với mức nước chênh lệch từ biển Đỏ đến biển Chết là 400 m. Ước tính kinh phí cho dự án lên đến 10 tỷ USD. *Với Palextin:* Thông thường hàng năm viện trợ nước ngoài cung cấp khoảng hơn 1 tỷ USD cho vốn ngân sách để chi tiêu, song hiện nay EU đang hạn chế hỗ trợ tài chính cho Palextin nên Chính phủ nước này đang gặp khó khăn trong việc tìm nguồn tiền chi trả cho khoảng 130.000 người lao động Palextin. Nền kinh tế nhìn chung yếu kém. Hiện dân số Palextin khoảng 3,5 triệu người tại khu Bờ Tây và dải Gada và có khoảng 300.000 người Palextin tị nạn đang sinh sống tại Libăng, Xi Ri muốn được hồi hương. Xung quanh vấn đề Jerusalem, Palextin muốn đòi toàn bộ vùng đất thánh này song Ixraen không tán thành, Ixraen

đã cho xây dựng một loạt các trại Do Thái xung quanh để trấn giữ và bảo vệ Jerusalem. Theo quan điểm của Ixraen, hiện Palestin không muốn thành lập nhà nước sở dĩ bởi muốn chiếm toàn bộ đất nước Ixraen cho người Palestin và đưa những người tị nạn trở về. Đòi hỏi đó với người Ixraen là không thể chấp nhận. Hơn nữa, Ixraen cũng không thể công nhận Nhà nước Palestin khi mà Palestin không công nhận Ixraen. Với Palestin, điều khó khăn là hiện trong nội bộ chính quyền Palestin (gồm Fatah, lực lượng theo đường lối của Y. Arrafat tuy yếu hơn song vẫn chi phối Chính phủ, và Hamas) đã không thống nhất trong đường lối và chủ trương thoả hiệp với Ixraen, hay nói cách khác Palestin hiện thiếu sự quản lý thống nhất từ trung ương do đó hai quốc gia sẽ phải còn mất rất nhiều thời gian để thực hiện tiến trình hoà bình.

Ngày 12 tháng 7 năm 2006, một cú điểm quân sự của quân đội Ixraen nằm trong lãnh thổ Ixraen bị tấn công, 8 binh sĩ thiệt mạng và 2 người khác bị thương. Vụ tấn công này do tổ chức Hezbollah ở Libăng thực hiện. Hezbollah còn bắt giữ 2 binh sĩ Ixraen nhằm ép Ixraen thả các tù nhân Palestin. Sự kiện đó đã trở thành lý do mà Ixraen dựa vào để tấn công. Cuộc chiến tranh này đến nay đã đi quá xa, đánh sâu vào lãnh thổ Libăng, giết hại cả dân thường và nhân viên Liên hợp quốc. Theo Ixraen, chiến sự không gây nhiều ảnh hưởng cho nền kinh tế và thị trường tài chính của Ixraen, cụ thể là:

1. Các thị trường tài chính vẫn đang hoạt động bình thường và không bị ảnh hưởng như ngoại tệ, thị trường vốn và thị trường chứng khoán. Các thị trường tài chính vẫn đang được quản lý tốt. Mặc dù đã có sự sụt giảm vào thời điểm bắt đầu chiến sự, nhưng thị trường chứng khoán vẫn duy trì ổn định trong mấy ngày vừa qua và đồng Shekel vẫn giữ giá trị so với đồng Đôla. Một trong những nguyên nhân dẫn đến sự giảm giá trên thị trường chứng khoán có thể do xu hướng giảm chung trên thị trường thế giới trong những tháng vừa qua, không liên quan tới tình hình an ninh thời hiện thời.

2. Đầu tư nước ngoài tại Ixraen nửa đầu năm 2006 (tháng 1 đến tháng 5) đã đạt được 11,3 tỷ USD, cao hơn toàn bộ tổng giá trị đầu tư năm 2005.

3. Đồng Shekel vẫn duy trì vị trí là đồng tiền có giá trị trong khi thị trường chứng khoán và các thị trường vốn vẫn tiếp tục tăng không ngừng như đã thể hiện trong một thời gian dài.

4. Hệ thống giao thông và hậu cần: Sân bay Ben Gurion và cảng biển Ashdod vẫn đang hoạt động bình thường. Cảng biển Haifa hiện đang ngừng hoạt động và mọi thông tin liên quan đến hoạt động tại cảng biển này sự liên tục được cập nhật.

5. Tất cả các sự kiện quốc tế do Viện Hợp tác quốc tế và Xuất khẩu; và Bộ Công nghiệp, Thương mại và Lao động tổ chức vẫn tiến hành theo kế hoạch, trong đó nổi bật là Hội nghị triển lãm viễn thông 2006

và Hội nghị Kinh doanh cấp thủ tướng (Prime Minister Business Conference).

6. Các sự kiện thương mại quốc tế của Ixraen trên thế giới, các chuyến viếng thăm của đoàn doanh nhân, tổ chức các gian hàng triển lãm của Ixraen vẫn được tiến hành theo kế hoạch.

2. Quan hệ Việt Nam - Ixraen: Hai quốc gia đã đạt được một số kết quả khả quan trong quan hệ hợp tác:

a. Trong lĩnh vực thương mại: Việt Nam và Ixraen đã có Hiệp định Thương mại được ký kết ngày 25/8/2004, đây là cơ sở thuận lợi để phát triển quan hệ thương mại giữa hai nước. Kim ngạch xuất nhập khẩu giữa Ixraen và Việt Nam tăng khá nhanh và ổn định, năm 2000 đạt 27,286 triệu USD, đến 2004 đạt 78,126 triệu USD, năm 2005 đạt 86,426.7 triệu USD. Xuất khẩu chủ yếu của Ixraen sang Việt Nam gồm phân bón, hoá chất, thiết bị viễn thông, thiết bị bảo vệ, các thiết bị công nghệ nông nghiệp... Xuất khẩu chủ yếu của Việt Nam sang Ixraen gồm bit tất, nông phẩm, dệt may và đồ mỹ nghệ... Hoạt động du lịch giữa hai nước đang có xu hướng phát triển nhanh, số khách du lịch Ixraen đến Việt Nam ước lên tới hàng ngàn người.

b. Hợp tác giáo dục và đào tạo:

Đào tạo ngắn hạn: Trung tâm Hợp tác Quốc tế trực thuộc Bộ Ngoại giao Ixraen (viết tắt là MASHAV) có chức năng, nhiệm vụ hỗ trợ các nước đang phát triển thông

qua các khoá đào tạo ngắn hạn hàng năm tổ chức ở Ixraen (nội dung chủ yếu tập trung vào 05 lĩnh vực: nông nghiệp, giáo dục và phát triển cộng đồng, kinh tế và phát triển xã hội, phát triển nông thôn và thành thị, y tế và sức khoẻ cộng đồng) hoặc qua các chương trình đào tạo Tại chỗ. Mashav hợp tác khá chặt chẽ với khu vực châu Phi, Đông Âu, châu Á, Trung Đông... Cụ thể ở châu Á, Mashav có một số chương trình đào tạo dành cho Xinggapo, Hàn Quốc... Ở Trung Đông, Mashav hợp tác với Ai Cập, Gioocdani, Palextin trong lĩnh vực chăn nuôi cừu, nuôi ong... Với Việt Nam, từ năm 1993 đến nay Mashav đã hỗ trợ đào tạo tổng số 277 cán bộ Việt Nam tham gia các khoá đào tạo ngắn hạn theo chương trình học bổng Mashav. Bên cạnh đó, từ năm 1994 đến nay, Mashav đã tổ chức 27 khoá học trong Chương trình Đào tạo Tại chỗ ở Việt Nam với sự tham dự của 1.201 học viên, diễn giả là các chuyên gia Ixraen, nội dung chủ yếu tập trung vào lĩnh vực nông nghiệp, phát triển cộng đồng, giáo dục... Các chương trình đào tạo ngắn hạn tại Ixraen được thực hiện ở 5 Trung tâm đào tạo trực thuộc Mashav nằm rải rác trên khắp lãnh thổ Ixraen, trong đó:

Trung tâm Golda Meir ở thành phố Haifa: hiện đang có 9 khoá đào tạo ngắn hạn (mỗi khoá 25 ngày, học phí ước tính cho mỗi khoá đào tạo khoảng 3.000USD/người) được giảng dạy bằng tiếng Anh mà Việt Nam có thể tham gia, bao gồm:

1. Can thiệp khủng hoảng tại cộng đồng.
2. Chăm sóc tinh thần cho bệnh nhân AIDs.
3. Chiến lược truyền thông xã hội.
4. Vai trò của phụ nữ với phát triển doanh nghiệp nhỏ.
5. Định hướng phát triển cho trẻ dành cho bác sỹ, nhà tâm lý học và nhân viên cộng đồng.
6. Tín dụng nhỏ và hệ thống hỗ trợ dành cho phụ nữ ở doanh nghiệp nhỏ.
7. Giáo dục trẻ trong giai đoạn đầu thời thơ ấu.
8. Kỹ năng cần thiết cho phụ nữ và giới trẻ trước rủi ro.
9. Dịch vụ chăm sóc cho trẻ có nhu cầu đặc biệt.

Khoa Nông nghiệp thuộc trường Đại học Hebrew ở Rehovot cũng có một số khoá đào tạo ngắn hạn (1-2 tháng) do Mashav tài trợ, tập trung chủ yếu vào nghiên cứu phát triển nông nghiệp, công nghệ vi sinh... Cụ thể năm 2006, khoa có 2 chương trình đào tạo ngắn hạn cho sinh viên quốc tế:

1. Dinh dưỡng và thú y trong chăn nuôi gia cầm (1 tháng-học phí 3.240USD/người)
2. Công nghệ vi sinh trong nông nghiệp (2 tháng - học phí 7.776USD/người)

Với các chương trình đào tạo này, Mashav tài trợ toàn bộ học phí, tiền ăn ở tại chỗ cho học viên, còn tiền vé đi lại hai

chiều Ixraen - Việt Nam và chi phí phục vụ chi tiêu riêng do học viên tự lo.

Đào tạo dài hạn: Việt Nam đã tham gia một số Chương trình Đào tạo Thực hành dưới 1 năm ở Ixraen, cụ thể trong hai năm 2004-2005 đã có khoảng 60 học viên Việt Nam được đào tạo tại Ixraen theo Bản ghi nhớ được ký giữa Trung tâm Đào tạo Nông nghiệp Quốc tế Arava của Ixraen (viết tắt là AICAT) và Trung tâm Khuyến nông Quốc gia của Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn. Trong khoá học kéo dài 11 tháng các học viên được giới thiệu về nền nông nghiệp của Ixraen cả lý thuyết và thực hành trực tiếp trên các cánh đồng. Bên cạnh đó, vừa qua Trung tâm Đào tạo Nông nghiệp Quốc tế của Ixraen AGROSTUDIES thuộc tập đoàn Granot đã ký Biên bản Ghi nhớ với 4 trường đại học của Việt Nam (gồm Đại học Thái Nguyên, Đại học Nông nghiệp I Hà Nội, Đại học Nông Lâm thành phố Hồ Chí Minh, Đại học Cần Thơ) về việc gửi sinh viên tham dự các Chương trình Đào tạo Thực hành tại Trung tâm AGROSTUDIES. Đây là cơ hội tốt để các học viên Việt Nam có thể tiếp cận cách áp dụng công nghệ tiên tiến và phương pháp quản lý hiện đại trong nông nghiệp của nước bạn. Các chương trình đào tạo đại học và sau đại học ở Ixraen tuy học phí không cao (chỉ khoảng 2.500USD/năm) song hình thức này có nhiều hạn chế bởi hầu hết các khoá học đều được giảng dạy bằng tiếng Hebrew. Tại trường đại học Hebrew, trường đại học Haifa... cũng có

một số khoá đào tạo dài hạn bằng tiếng Anh song rất ít và tập trung chủ yếu đào tạo Thạc sĩ Quản trị Kinh doanh MBA.

c. Các hình thức hợp tác khác: Từ năm 2004 đến nay, Ixraen đã tổ chức thành công một số cuộc hội thảo và tập huấn tại Việt Nam, chủ yếu tập trung vào lĩnh vực phát triển nông nghiệp, chăn nuôi gia súc, bảo tồn rừng... Đã có một số phái đoàn cấp cao của Ixraen sang trao đổi kinh nghiệm phát triển, hợp tác giao lưu với Việt Nam như phái đoàn của Bộ Nông nghiệp, Bộ Giao thông, Bộ Quản lý Cơ sở Hạ tầng, đoàn Sinh viên Tel Aviv... Cũng có một số đoàn công tác của Việt Nam sang thăm, học tập, nghiên cứu tại nước bạn. Ixraen đã tham gia một số cuộc triển lãm tổ chức tại Hà Nội, Hải Phòng, thành phố Hồ Chí Minh, Cần Thơ... qua đó các thiết bị công nghệ cao trong sản xuất nông nghiệp của

Ixraen được các doanh nghiệp Việt Nam rất quan tâm.

Tóm lại, quan hệ hợp tác Việt Nam – Ixraen ngày càng được mở rộng và nhiều lĩnh vực, từ hợp tác trong nông nghiệp và sản xuất công nghệ cao, đến hợp tác đào tạo, phối hợp nghiên cứu đề tài và trao đổi học giả, hợp tác tổ chức hội thảo khoa học, chia sẻ kinh nghiệm chuyển đổi kinh tế, đặc biệt là kinh nghiệm cải cách và kinh nghiệm thực hiện chuyển đổi nền kinh tế từ kinh tế thị trường thông thường sang nền kinh tế công nghệ cao, hiện đại.

Với sự phát triển của các quan hệ hợp tác như hiện nay và triển vọng có xu hướng ngày càng tăng nhanh, đã đến lúc Việt Nam cần có một cơ quan đại diện tại Ixraen để thúc đẩy hơn nữa các quan hệ hợp tác cùng có lợi giữa hai nước.

Th.S. Trần Thùy Phương

Viện Nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông